

FÖLDVÁRI Katalin

MTA-SZAGKHF Lendület Görögkatolikus Örökség Kutatócsoport

Az ún. „Gottesraub von St. Stephan” – Az eredeti pócsi kegykép kirablása 1903-ban*

TARTALOM: 1. Bevezető; 2. Az ikonnak tett felajánlásokról röviden; 3. A kegykép ékszereinek elrablása; 4. Befejezés.

KATALIN FÖLDVÁRI: Gottesraub von St. Stephan – The Robbery of the Original Miraculous Icon of Máriapócs in 1903

The original icon of Máriapócs transported to Vienna in 1697 played an important role in the Marian cult of the Hapsburgs: Following the battle at Senta (Zenta) on 11 September in 1697, the successful outcome of which was attributed to the intercession of the Theotokos of Pócs, the image became the palladium of the Hapsburg Empire. Exceptional reverence for the icon was manifest in a number of ways: Not only the liturgical veneration consisting of varied devotions and a repertory of special songs accompanied by an orchestra maintained specifically for this purpose but also a multitude of donations offered in its honour made the devotional image stand out from the other Marian depictions of the Stephandom. However, the small-size gifts hanging from the miraculous icon were stolen on the night from 18 to 19 March 1903, and, afterwards, it would no longer be adorned with valuable items. The present paper describes this crime in detail, based on press reports, correcting the information published in Austrian literature.

I. Bevezető

A csodás könnyezésről híressé vált eredeti pócsi Istenszüdő-ikon 1697 júliusában került Bécsbe, ahol a nép kérésére előbb a város összes templomában bemutatták, majd ünnepélyes körmenetben a Stephansdomba vitték, és december 1-jén a főoltáron helyezték el.¹ A kegykép kiemelkedő szerepet töltött

* A tanulmány az MTA-SZAGKHF Lendület Görögkatolikus Örökség Kutatócsoport támogatásával készült.

1 A körmenet leírását lásd *Heylsamer Gnaden-Brunn In den Wunderthätigen Bild der weinenden Mutter Gottes von Pötsch In St. Stephans Dom-Kirchen zu Wienn. Das ist Ursprüngliches Herkommen dieses Gnaden-Bilds, Dessen übernatürlich auß denen Augen abgegossene Zäher zu Pötsch in Ungarn, Ankunfft desselben nacher Wienn, prächtige Einhollung, und beständige Verehrung allda. Wie auch bey selben reichlich erhaltene Gnaden durch die ersten drey Jahr zu Trost*

be a Habsburgok Mária-tiszteletében, és az 1697. szeptember 11-i zentai győzelemnek köszönhetően a 18. század végén az egész birodalom Palladiuma lett.² A bécsiek által „Ungarische Madonna” és „Unsere Liebe Frau von Wien” megnevezéssel illetett kegyikon 1948 óta az Énekesek kapuja mellett lévő 16. századi márványbaldachin alatt látható, és napjainkban is a székesegyház legtiszteltebb Mária-ikonja.³

A kegyképet nemcsak a számára fenntartott zenekarral kísért sokszínű ájtatosságból⁴ és saját énekrepertoárból álló liturgikus tisztelet⁵ emelte ki a Stephansdom Mária-ábrázolásai közül, hanem a tiszteletére felajánlott adományok sokasága is. A kegyképre függesztett kisebb ajándékokat 1903. március 18-a éjjelén azonban elrabolták, és az ikont ezt követően már nem díszítették ékszerekkel és drágakövekkel. Jelen tanulmány ezt a dóm addigi történetének legnagyobb rablásaként számon tartott bűncselekményt mutatja be a korabeli sajtóban megjelent tudósítások alapján, pontosítva az esettel kapcsolatban az osztrák szakirodalomban megjelent közléseket.

2. Az ikonnak tett felajánlásokról röviden⁶

A kegyképet már Pócson az első könnyezéstől kezdve ajándékokkal díszítették,⁷ és ez a gyakorlat Bécsben is folytatódott. Az első felajánlásokat

Marianischer Herzen zusammen getragen und auf Befehl hoher Obrigkeit in dieses Wercklein verfasst, Wienn, gedruckt und zu finden bey Andreas Heyinger Universität Buchdrucker 1703. 28–46.

2 Vö. KATALIN FÖLDEVÁRI, „»Aller Sieg in Ungarn kommt durch Mariam«. Die Ikone »Maria Pocs« im Marienkult der Habsburger”, in *Folia Athanasiana* 17 (2015) 93–116.

3 Vö. REINHARD GRUBER, *Der Wiener Stephansdom. Porträt eines Wahrzeichens*, Innsbruck – Wien 2011, 127–128.; Uő., „»Die beliebteste Wienerin« St. Stephan – ein Marien-dom”, in *Pfarrblatt* 1 (2013) 40–41.

4 Vö. THOMAS HOCHRADNER – GÉZA MICHAEL VÖRÖSMARTY, „Zur Musikpflege am Altar Mária Pócs (Maria Pötsch) in St. Stephan in Wien”, in *Studia Musicologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 1–3 (2000) 133–177.

5 Vö. FÖLDEVÁRI KATALIN, „Az eredeti pócsi ikon liturgikus tisztelete Bécsben a 18. században”, in IVANCSÓ ISTVÁN (szerk.), *»Homo liturgicus«. A XX. liturgikus szimpozion előadásainak anyaga, 2017. szeptember 29–30.*, Nyíregyháza 2017, 407–423.

6 A témáról részletesen lásd FÖLDEVÁRI KATALIN, „Az eredeti máriapócsi könnyező ikon fogadalmi tárgyai”, in GÉR ANDRÁS – JENEI PÉTER – ZILA GÁBOR (szerk.), „Hiszek, hogy megérssem!”, in *Konferenciakötet: Doktoranduszok Országos Szövetsége Hittudományi Osztály, Fiatal Kutatók és Doktoranduszok IV. Nemzetközi Teológuskonferenciája*, Budapest 2015, 309–317.

7 Vö. JANKA GYÖRGY, „A máriapócsi könnyezés jegyzőkönyve a Hevenesi Gyűjteményben”, in IVANCSÓ ISTVÁN (szerk.), *Történelmi konferencia a máriapócsi Istenszülő-ikon első könnyezésének 300. évfordulójára, 1996. november 4–6.*, Nyíregyháza 1996, 131–149.

I. Lipót császár felesége, Eleonóra császárné tette, aki 1697. december 1-jén, az ikon dómban történő elhelyezése alkalmából megajándékozta a képet az ún. Rosa Mystica-kerettel. Az ovális, aranyozott sárgaréz keretet inda- és levélmotívumok díszítik, melyek között 37 aranyozott és 18 ezüstözött fémrózsa látható. Ez a dekoráció egy ezüstözött fa kerettartóra van felerősítve, melynek sarkait aranyozott fémsugarak töltik ki, a virágkeretet pedig egy rézből készült tábla koronázza, amelyen a „Rosa Mystica” felirat olvasható. A tábla két oldalán egy-egy aranyozott bronzsas látható, melyek a Habsburg-birodalmat szimbolizálják, a keretet legfelül egy drágakövekkel díszített korona zárja.⁸ Rudolf Bachleitner szerint a kép elhelyezésének ez az újszerű módja, melynek során az ezüstkeret és a nagy sugárkoszorú egyseget alkot az oltársztállal és a főoltár tabernákulumával, később számos templomban példaértékűvé vált.⁹ A Rosa Mystica-keret 1776-ig díszítette a kegyképet, ekkor a helyére a Franz Mack udvari ékszerész (1730–1807)¹⁰ által készített, drágakövekkel kirakott keret került.¹¹ A császárné a kegykép tiszteletére egy nagy, részletesen kidolgozott ikonográfiai programmal ellátott díszes ünnepi ruhát is adományozott, amelyen többek között a máriapócsi ikon ábrázolása is látható.¹² Joseph Ogesser említi továbbá, hogy az uralkodó felesége mindezek mellett egy drágakövekből készült rózsával¹³ és két koronával díszítette a kegyképet.¹⁴

Az uralkodónő példáját később számtalan magas rangú személy követte, a pócsi ikont bemutató munkákban mindig első helyen szerepel az értékes, ezüsből készült adományok bemutatása. Ide sorolható a Perezeni grófnő által adományozott, gyöngyökkel kirakott korona, valamint Juliana von Oppersdorff grófnő ajándéka, egy monstrancia, amelyen a pócsi könnyező Szűz látható.¹⁵ A grófi Traun család pedig a kegykép zománcképevel

8 ANNEMARIE FENZL – JOHANN WEISSENSTEINER – ANTON M. GUBER, *850 Jahre St. Stephan, Symbol und Mitte in Wien*. 226. *Sonderausstellung Historische Museum der Stadt Wien Dom- und Metropolitankapitel Wien 24. April bis 31. August 1997. St. Stephan Historisches Museum der Stadt Wien*, Wien 1997, 238.

9 RUDOLF BACHLEITNER, „Das Bild der ungarischen Madonna im Stephansdom zu Wien”, in *Wiener Geschichtsblätter* 16 (1961) 355.

10 FELIX CZEIKE, *Historisches Lexikon Wien: in 5 Bänden*, Wien 1995, Bd. 4., 123–124.

11 FENZL – WEISSENSTEINER – GUBER, *850 Jahre St. Stephan*, 235.

12 *Uo.*, 235–236.

13 A rózsaszimbólum a kis Jézus ábrázolásának azon típusára vezethető vissza, amelyen a gyermek egy piros virágot tart a kezében. FENZL – WEISSENSTEINER – GUBER, *850 Jahre St. Stephan*, 235.

14 JOSEPH OGESSER, *Beschreibung der Metropolitankirche zu St. Stephan in Wien*, Wien 1779, 301.

15 CHRISTOPH ZENNEGG, *Erneuert- und vermehrter Gnaden-Brunn In dem Wunderthätigen Bild*

díszített monstranciát ajánlott fel, amit a dóm kincstárában őriztek meg.¹⁶ Csáky Imre gróf, aki a kegyképet az uralkodó parancsára Bécsbe vitte, egy aranyból készült fejlet és egy díszes ornátust ajándékozott a dómnak a pócsi Mária tiszteletére.¹⁷ I. József császár (1705–1711) egy ezüsből készült lámpát ajánlott fel az ikonnak,¹⁸ míg Philipp Friedrich von Breuner gróf egy ezüstkeresztet és hat nagy gyertyatartót adott a pócsi Szűzanya iránti hódolatának kifejezésére.¹⁹ Az ezüstadományokból 1729-ben egy oltár és egy antependium²⁰ készült, amely azonban a dómban 1945-ben bekövetkezett tűzvész során a lángok martalékává vált.²¹ A neves személyek mellett Bécs városának tanácsa is tett alapítványokat a csodatevő pócsi kegykép tiszteletére: 1747-ben egy 7.251 gulden értékű nagy ezüstcsillár, majd hat ezüst gyertyatartó készült 1.988 gulden értékben.²² Míg a nagyobb, értékes ajándékokat a dóm kincstárában őrizték, a kisebb adományok, gyöngyök, drágakövek és különböző ékszerek magára a kegyképre voltak felfüggesztve. Georg Kolb szerint a pócsi kegykép még 1899-ben is gyöngyökkel és drágakövekkel volt feldíszítve.²³

A csodás imameghallgatások történeteit megőrző források megörökítették azt gyakorlatot, miszerint az ékszerek mellett elhelyeztek a kegyképen ezüsből vagy viaszból készült figurákat formázó offereket,²⁴ de a hátatáblák adományozása is igen kedvelt volt.²⁵ Manfred Brauneck leírása

der weinenden Mutter Gottes von Pötsch, welches In Original in der Wienerischen Metropolitan-Kirchen verehret wird. Das ist: Ursprüngliches Herkommen dieses Gnaden-Bilds, Dessen übernatürlicher Weis aus denen Augen abgeflossen Zäber zu Pötsch in Ungarn. Ankunft desselben nach Wienn, Einholung und beständige Verehrung allda; wie auch bey selben bis in Jahr 1739. erhaltene Gnaden. Mit Genehmigung hoher Geistl Obrigkeit Wienn, gedruckt bey Joh. Ignafß Heyinger, Univ. Buchdr., Wien 1739, 29.

16 BACHLEITNER, *Das Bild der ungarischen Madonna*, 355.

17 CSER-PALKOVITS ISTVÁN, *A bécsi Szent István-dóm és magyar emlékei*, Bécs 1984, 60.

18 OGESSER, *Beschreibung*, 301.

19 JOSEPH SALOMON – J. P. KALTENBAECK, „Austria oder Oesterreichischer Universal-Kalender für das gemeine Jahr 1846”, VII. Jhrg., Wien 1845, 116.

20 Az oltár elő- és oldalfalainak díszítése.

21 BACHLEITNER, *Das Bild der ungarischen Madonna*, 355.

22 LUDWIG DONIN, *Die Marianische Austria oder das durch die gnadenreiche Jungfrau Maria verherlichte Oesterreich von Ludwig Donin*, Wien 1884, 14.

23 GEORG KOLB, *Marianisches Niederösterreich, Denkwürdigkeiten der Marienverehrung im Lande unter der Enns. Vervollständigt und mit 33 Bildern illustriert, im Vereine mit mehreren hochwürdigen Freunden*, Wien 1899, 4.

24 *Heylsamer Gnaden-Brunn*, 57–279.; ZENNEGG, *Erneuert- und vermehrter Gnaden-Brunn*, 39–114.

25 THOMAS ERTL, *Austria Mariana seu Gratosarum Virgineae Dei-Parentis Iconum per Austriam [...] Viennae*, Wien 1735, 17.

szerint 1700-ban olyan sok hátatábla volt a dómban, hogy a falak egészen a mennyezetig voltak „kitapétázva” velük.²⁶ 1705-ben a máriapócsi ikon fogadalmi tárgyai, melyek a falon voltak elhelyezve, már egészen a templom mennyezetéig értek. Friedrich Tilmez 1722-ből „megszámlálhatatlanul sok offert és hátatáblát” említ, amelyek mindenütt fel voltak erősítve a falra.²⁷ Gustav Gugitz beszámol egy Katharina Fischer nevű nő hátatáblájáról, ami 1773-ban került a dómba, de még 1873-ban is a kincstárban őrizték.²⁸

3. A kegykép ékszereinek elrablása

A kegyképet díszítő drágakövek és ékszerek egy része a 20. század elején, a dóm történetének addigi legnagyobb rablása során eltűnt: 1903. március 18-áról 19-ére virradó éjszaka egy ismeretlen tettes betört a dómba, és ellopta a kegyképen lévő ékszereket az ikon aranyból készült koronáival együtt. Az esetről a szakirodalom csak kevés helyen emlékezik meg egy-egy mondattal. „1903 március 19-re virradó éjszaka ellopták a kép összes ékszerét és az arany koronákat. Akkoriban még nem találták meg a tettest”²⁹ – írja Rudolf Bachleitner. „1903 március 19-re virradó éjszaka történt az ún. „Stephansdom kirablása”: ellopták a kép összes ékszerét és az aranyból készült koronákat, 20.000 aranykorona értékben”³⁰ – olvasható Reinhard Gruber könyvében. A kegyképet valóban kirabolták az említett időpontban, a forrásokat vizsgálva azonban megállapítható, hogy egyrészt nem az összes fogadalmi adományt vitte el a tettes, másrészt pedig még ugyanabban az évben, néhány hónappal később a rablót is elfogta a rendőrség.

A lopásról már másnap, március 19-én rövid cikkben számolt be a *Wiener Zeitung* című bécsi lap mellékleteként megjelenő *Wiener Abendpost* „Nagy templomi rablás” címmel, illetve a szintén Bécsben kiadott *Das Vaterland* című napilap is hírül adta az esetet egy már hosszabb írásban.

26 MANFRED BRAUNECK, *Religiöse Volkskunst. Votivgaben, Andachtsbilder, Hinterglas, Rosenkranz, Amulette*, Köln 1978, 88.

27 FRIEDRICH TILMEZ, *Ausserlesen Denkwürdigkeiten von der... St. Stephans Dom Kirche und Thürmen zu Wienn*, Wien 1722, 275.; vö. IGNATIUS CHOLER, *Memorabilia de templo ac turri ad S. Stephanum Viennae Austriae [...] Typis Andreae Heyinger*, Wien 1721, 125.

28 GUSTAV GUGITZ, *Österreichs Gnadenstätten in Kult und Brauch: ein topographisches Handbuch zur religiösen Volkskunde in fünf Bänden*, Wien 1955, Bd. I., 42.

29 BACHLEITNER, *Das Bild der ungarischen Madonna*, 356.

30 GRUBER, *Der Wiener Stephansdom*, 129.

Március 20-án újabb, sokkal részletesebb tudósítások tájékoztatták az olvasókat a kegykép kirablásáról a *Neues Wiener Tagblatt*, a *Neues Wiener Journal* és a *Reichspost* című bécsi újságok hasábjain, de beszámolt a rablásról az Olmützben kiadott *Mährisches Tagblatt* is. Bár a Stephansdomban már korábban is történt betörés, a lapokban a nagy ékszerrablásként emlegetett eset volt az addigi legnagyobb értékű lopás, hiszen az eltulajdonított ékszerek és drágakövek felbecsülhetetlen eszmei értékkel bírtak, valódi értékük pedig 20.000 koronára volt becsülhető.³¹ Mivel esténként a dóm minden termét hat templomszolga nézte át, ami március 18-án is megtörtént, a rablónak este kellett besurrannia és az épület átvizsgálása idején elrejtőznie, miután a dómban sehol sem találtak betörésre utaló nyomokat. Nemcsak az épületet zárták be éjszakára, hanem magát a kegyképet is elzárták: a leírások szerint az ikon kerete fölött jobbra és balra „oldalsó könyvtok” volt felszerelve, ebbe pedig egy vaslemezt lehetett behelyezni, ami teljesen elzárta az ikont. A lemez leeresztése után ezt még lakatokkal erősítették meg, így védve a kegyképet a rajta lévő kincsekkel együtt.³² A dómban elrejtőző tettesnek előbb fel kellett másznia valahogy a kegyképhez, amihez a főoltár mellé állított, a templom kandelábereinek meggyújtásához szükséges létrát használta (és ezt később vissza is tette a helyére), amiből a híradások szerzői arra következtetnek, hogy az illető jó helyismerettel rendelkezett.³³ A létra 25 fokából a 21. letört, valószínűleg nem bírta el a betörő súlyát. A tettes előbb a főoltárra mászott fel, majd onnan tovább a tabernákulumra, azért, hogy elérje az ikont. Az elkövető a kép tokjának jobb oldali zárját egyes híradások szerint tolvajkulccsal nyitotta ki, ám a másik oldalon ez már nem sikerült. Más források azonban úgy vélik, hogy a megszokott szerszámok mellett egy fadarabot is magával vitt, és ezzel feszítette fel a képet elzáró vaslemezt a jobb oldalon, majd kézzel benyúlva minden olyan értéket összeszedett, amit csak elért.³⁴ Az

31 Egyes leírások szerint a tárgyak értéke 50.000 korona, csak a későbbi becslések tették 20.000 koronára az összeget. Vö. *Wiener Abendpost. Beilage zur Wiener Zeitung*, Nr. 64. 19. März 1903, 5.

32 „Großer Diebstahl in der Stephanskirche”, in *Das Vaterland. Zeitung für die österreichische Monarchie*, XXXIII. Jhrg. Nr. 77. 19. März 1903. 3.; „Großer Juwelendiebstahl in der Stephanskirche. Der Schmuck des Gnadenbildes »Maria Pötsch«.” (Original-Bericht des »Neuen Wiener Journal«), in *Neues Wiener Journal. Unparteiisches Tagblatt*, 11. Jhrg. Nr. 3375. 20. März 1903. 3.

33 „Großer Juwelendiebstahl”, in *Neues Wiener Journal*, 3.

34 „Großer Diebstahl”, in *Das Vaterland*, 3.; „Großer Diebstahl in der Stephanskirche”, *Reichspost. Unabhängiges Tagblatt für das christliche Volk Österreich-Ungarns*, X. Jhrg. Nr. 65. 20.

ikont a vaslemez alatt egy vastag üveglap is védte, amit az elkövető a kezével tört be, megsebesítve magát, amire a fehér oltárterítőn lévő 10-12 nagy vércsepp utalt.³⁵ A *Mährisches Tagblatt* szerint a későbbi nyomozás során a rendőrség arra hívta fel a figyelmet, hogy a rablónak nemcsak a kezén, hanem az arcán, az orrán és a száján is sebek lehetnek, amely sérülések a létra fokának eltörésekor, illetve az üveglap összetörése során keletkezhetnek.³⁶ Feltűnő volt továbbá, hogy bár sok üvegdarabot megtaláltak a létra körül, számos másik hiányzott.³⁷

Az eredeti pócsi kegyképet minden cikk Eleonóra császárné fogadalmi adományaként említi, a *Neues Wiener Journal* azonban azt írja az ikonról, hogy „annak a híres képnek a másolata, amely a szent pócsi Máriát ábrázolja”.³⁸ A képre a leírások szerint szegekkel rögzítették a hívők adományait.³⁹ Az ikonról eltulajdonított értékek listáját két újság, a *Neues Wiener Journal* és a *Neues Wiener Tagblatt* közli 29 tételre osztva, részletes leírással és a becsült értékükkel együtt:

- „1. Egy nagy töredék smaragddal, 8 nagy és 8 kicsi gyémánttal, 1 száz topázzal, 3 kicsi és egy nagy ametisztel, 2 rózsá gránát félgömbökkel, 10 rombuszsal, 2 ovális topázzal, 24 gránáttal, 2 sárga topáz 2-2 gránáttal, briliánszal, rombuszsal, lombbal és virágokkal formázva, továbbá 18 darab gránát, 3.800 korona értékben;
2. 2 hosszabb fülbevaló 6 nagy rombuszsal és sok kicsi rombuszsal foglalva, 1.400 korona értékben;
3. Egy négyszög 1 nagy és 16 kicsi gránáttal, 4 nagy igazgyönggyel, 51 kövel és rombuszsal foglalva, 400 korona értékben;
4. Egy csokor egy ametisztel, 6 nagy, 32 közepes és 30 török gyönggyel foglalva, 500 korona értékű;
5. Három kisebb csokor egy-egy ametisztel és több török gyönggyel foglalva, 200 korona értékben;
6. Egy rozetta csokor egy ametisztel, 8 nagy rombuszsal, 8 gránáttal, 16 nagy és 86 kicsi török gyönggyel foglalva, 800 korona értékű;

März 1903. 65.

35 „Großer Diebstahl”, in *Das Vaterland*, 3.

36 „Ueber den Juwelendiebstahl in der Wiener Stefanskirche”, in *Mährisches Tagblatt*, 24. Jhrg. Nr. 65. 20. März 1903. 6.

37 „Der Juwelendiebstahl in der Stephanskirche”, in *Neues Wiener Tagblatt. Demokratisches Organ*, 37. Jhrg. Nr. 78. 20. März 1903. 7.

38 „Großer Juwelendiebstahl”, in *Neues Wiener Journal*, 3.

39 Ezt az 1961-ben készített röntgenfelvételek is megerősítették. JOSEF ZYKAN, „Maria Pötsch”, in *Der Dom. Mitteilungsblatt des Wiener Domerhaltungsvereins* 1 (1971) 5.

7. Egy csokor összeállítva egy nagy gyémántból, 9 gránátból, 1 topázból, 10 rubinból, 1 kicsi virág 21 rombuszal, 6 gránáttal és 20 smaragddal foglalva, 600 korona értékű;
8. Egy arany amulett hajjal és 35 briliánssal, egy kis csokorral és kicsi briliánsokkal, 600 korona értékben;
9. Két fülbevaló 4 nagy, 38 közepes és több kicsi briliánssal foglalva, 1.600 korona értékben;
10. Egy girland egy ovális briliánsból álló cseppel, egy cseppel 10 kicsi briliánssal, egy szalaggal 3 közepesen nagy és 12 kicsi briliánssal, 1.000 korona értékben;
11. Egy kereszt 44 briliánssal foglalva, 800 korona értékű;
12. Egy nagy nyaklánc három nagy briliánssal, három nagy rombuszal, 26 közepesen nagy, 18 kicsi rombuszal, 34 középnagy gyönggyel foglalva és egy kicsi nyakék egy nagy rombuszal, egy nagy kóvel, 26 kicsi rombuszal, 11 nagy és 4 kicsi gyönggyel foglalva, 1.700 korona értékű;
13. Egy aranyozott ezüst korona egy nagy gyémánttal, 2 nagy rombuszal, 3 nagy gránáttal és egy ametiszttel, 80 nagy gyönggyel foglalva és egy kisebb aranyozott ezüst korona 2 nagy rombuszal és egy ametiszttel, 2 rubinnal, kicsi rombuszokkal és 45 nagy gyönggyel foglalva, 1.300 korona értékű;
14. Két aranyozott ezüst dicsfény 60 nagy török gyönggyel, 800 korona értékű;
15. Nagyon sok nagy és kisebb gyöngy, 600 korona értékű;
16. Hat füzér egy arany kapoccsal és kilenc briliánssal, 700 korona értékben;
17. Egy arany karikagyűrű, 4 korona értékben;
18. Három rövid füzér nagy gyöngyökből, 300 korona értékű;
19. Egy pajzsdarab gyöngyökből, 300 korona értékű;
20. Két csokor egy-egy ametiszttel, 19 nagy, több közepes és sok kisebb gyöngy, illetve hat nagy, több közepes és kicsi gyöngy, 80 korona értékben;
21. Egy nyolcszögletű kereszt két-két briliánssal és egy opállal, 240 korona értékű;
22. Öt füzér 332 igazi nagy gyönggyel, 2.000 korona értékben;
23. Egy briliánsokból álló kereszt 20 briliánssal és három füzér kicsi gyöngyökből, 1.100 korona értékben;
24. Egy III igazgyöngyből álló füzér gyöngyből készült csillaggal, 180 korona;
25. Egy 69 igazi nagy gyöngyből álló gyöngysor arany zárral és egy rombuszal, 200 korona értékben;
26. Egy pár fülbevaló briliánsokkal, arany foglalásban, 300 korona értékű;

27. Egy pár arany fülbevaló öt gömbbel, 9 korona értékben;
 28. Egy arany óralánc, 50 korona értékben;
 29. Egy hosszúkás arany brass azzúrral foglalt briliánsokkal és rombuszokkal, 170 korona értékben.⁴⁰

Amint látható, a különböző drágakövek, gyöngyök és ékszerek mellett a tettes elvitte a két, gyöngyökkel díszített, 800 korona értékű aranyozott ezüst dicsfényt, valamint egy nagyobb és egy kisebb aranyozott ezüstről készült koronát, amelyek a kegyképen lévő Szűzanya és gyermek Jézus alakjának fejét díszítették. A híradások a lista végén kiemelik, hogy ezen értékek közül sok antik darab volt.

A dóm kapuit a rablás estéjén kilenc órakor zárták be, és másnap reggel hat óra előtt nyitották ki, mivel már hat órakor kezdődött az első mise. A templom hatalmas főkapuja ebben az időpontban még zárva volt, a betörőnek így az oldalkapuk egyikét kellett menekülésre használnia, mégpedig abban az időintervallumban, amíg a templombelső nem volt megvilágítva.⁴¹ Egy templomszolga fedezte fel a betörést, amikor röviddel a mise előtt a kirabolt kegykép közelében világosságot gyújtott. A betörő valószínűleg kapkodva dolgozott, mert letörte az ikon két oldalán lévő angyalfigurák fejét, ezeket később az oltár alatt találták meg.⁴² A zár, ami a gazdagon díszített kegykép tartóját csukta, valamint a vaslemez jobb oldalon fel voltak feszítve és kissé kifelé hajlítva úgy, hogy egy annyira vékony rés keletkezett, amelyen keresztül csak igen nagy erőfeszítéssel lehetett kézzel benyúlni a tartó belsejébe. A felfeszített zár oldalán a kegyképre függesztett drágakövek és ékszerek eltűntek, az ikon bal oldalán található tárgyakat az elkövető már nem tudta elérni. „Azokat, amelyeket a tolvaj el tudott érní, magával vitte, de az alakot az arcáig fedő ékszerekből sok megmaradt, úgy, hogy a kár az egyház által készített összeírás szerint csak mindössze 20.000 koronát tesz ki. A tettes tolvajkulccsal nyitotta ki a zárat, majd, hogy köny-

40 „Großer Juwelendiebstahl”, in *Neues Wiener Journal*, 3.; „Der Juwelendiebstahl”, in *Neues Wiener Tagblatt*, 7.

41 „Großer Juwelendiebstahl”, in *Neues Wiener Journal*, 3.

42 Ezzel kapcsolatban eltérő tudósítások láttak napvilágot: „Az angyalfejek, amelyeket a betörő a heves munka közben a főoltártól balra és jobbra lévő figurákról letört, eddig még nem kerültek elő” – írja a *Mährisches Tagblatt* 6., („Ueber den Juwelendiebstahl”); „Az angyalfejeket, amelyeket a tettes a heves munka során a főoltártól balra és jobbra lévő figurákról letört, még nem találták meg, azok is hiányoznak” – számol be a *Neues Wiener Tagblatt* 7., („Der Juwelendiebstahl”); „A két angyalfiguráról, amelyek az oltártól balra és jobbra voltak elhelyezve, letörte a fejeket. Ma reggel ezeket az oltár két oldalán találták meg” – olvasható a *Reichspost* híradásában, („Großer Diebstahl in der Stephanskirche”, in *Reichspost*. 20. März 1903. 65.)

nyebb dolga legyen, megpróbálta a bal oldali zárat kinyitni, de ez a terv nem sikerült. A képet fedő üvegtábla nem tört teljesen darabokra, a jobb felső sarka még a keretben van”.⁴³ A betörő tehát nem vitte el az ikonon elhelyezett összes fogadalmi adományt.

A bűntény hírének elterjedését követően, március 19-én délután nagyon sok kíváncsiskodó kereste fel a kegyképet azért, hogy szemügyre vegye a kirabolt oltárképet. A rácsot, amely a templomnak ezt a részét elzárta, csak délután négy órakor nyitották ki, az emberek kíváncsisága, főleg az asszonyoké, azonban csillapíthatatlan maradt.⁴⁴

A tudósítások szerint a belvárosi rendőrséget március 19-én reggel 7 órakor értesítették az esetről, és azonnal megkezdődött az átfogó vizsgálat. A *Neues Wiener Journal* arról írt, hogy egy, a dómban dolgozó személy március 19-én reggel egy fiatal, szőke férfit látott sietősen kilépni az épületből. A férfi viselkedése feltűnést keltett, mivel nagyon elővigyázatos volt, többször körül is tekintett maga körül.⁴⁵ A rendőrség ebbe az irányba indult el, de a *Das Vaterland* helyi híreinek szerzője már a betörést követő napon felvetette egy konkrét gyanúsított nevét: „Ahogy minden nagyobb templomi lopásnál, ennél is mindenki akaratlanul a hírhedt templomi betörőre, Franz Werdaura gondol, aki folyamatosan a bolondok háza és a fogház között ingázik, és már oly sokszor megszökött mint tettes. Legutolsó jelentősebb betörését 1893. február 27-én a Maria am Gestade templomban követte el”.⁴⁶ Ez azonban a későbbiekben rossz iránynak mutatkozott: „A rendőrség megkezdte az átfogó nyomozást ebben a szenzációs bűnügyben, eddig az arcátlan rabló kilétére vezető legcsekélyebb nyom nélkül. A feltételezés, mely szerint itt is a hírhedt templomi betörő, Franz Werdaur keze van a dologban, tévedésnek bizonyult. Az oly gyakran bolondok házában elzárt és ugyanolyan gyakorisággal megszökött, többféle módon megbüntetett betörő ugyanis jelenleg többéves börtönbüntetését tölti Görzben, amelyet egy templomi betörés miatt szabtak ki rá, mivel ismét beszámíthatónak nyilvánították” – olvasható a *Neues Wiener Journalban* 1903. március 20-án.⁴⁷

A nyomozás 1903 júniusában zárult le végül: az *Illustriertes Wiener Extrablatt* című bécsi napilap június 11-i számában adott hírt arról, hogy a

43 „Großer Juwelendiebstahl”, in *Neues Wiener Journal*, 3.

44 *Uo.*

45 *Uo.* 2.

46 „Großer Diebstahl”, in *Das Vaterland*, 3.

47 „Großer Juwelendiebstahl”, in *Neues Wiener Journal*, 2.

nagyváradí orsolyita kolostor kirablása során elfogtak egy Franz Dufek nevű betörőt, akit a rendőrség nemzetközi csalóként ismert. „Dufek beismerte, hogy ő követett el Bécsben több templomi rablást, köztük a Stephansdomban történt bűncselekményt is” – írja a lap.⁴⁸ A cikk szerzője ezt követően röviden összefoglalja a március 18-án történt esettel kapcsolatos fontosabb tudnivalókat, az eltulajdonított „igazgyöngysorok, gyöngyökkel körülvett zafírok és rubinok, valamint briliánsok és mindenféle ékszer” értékét azonban nem 20.000, hanem 50.000 koronára teszi. Az elloptott tárgyak részleteiről az újság nem közöl információkat.

4. Befejezés

Az 1903. március 18-án elkövetett nagy ékszerrablás után a kegyképet biztonsági okokból már csak a legnagyobb ünnepeken helyezték ki a dóm főoltárára, az egyházi év többi napján egy másolat előtt imádkozhattak a pócsi könnyező Szűzanya tisztelői.⁴⁹

„Hívők százai és ezrei zarándokolnak újra és újra ehhez a csodatevő képhez, hű, boldog és zaklatott szívek ajánlottak és ajánlanak fel még ma is virágokat, gyertyákat és más fogadalmi ajándékokat szeretetük kifejezésére. Akinek egyszer akár csak egy negyedóra is lehetősége volt megfigyelni ezt a bensőséges áhítatot, amely ott lejátsszódik, ahol a kegykép másolata az énekesek kórusa alatt nyilvános tiszteletre van kitéve, az valóban töltekezhet ebből”⁵⁰ – szól a kegykép kultuszának leírása 1903 márciusából, rávilágítva az ikon körül kialakult tisztelet nagyságára, amely napjainkig töretlen maradt.

48 „Der Kirchendieb von St. Stefan – verhaftet”, in *Illustriertes Wiener Extrablatt*, 32. Jhrg. Nr. 159. 11. Juni 1903. 10.

49 IVÁN VON MÉHES, „Die wiederholten Tränenwunder von Mária-Pócs, Ungarn”, in *Das Zeichen Mariens* 6–7. 1990. 7555–7556.

50 Idézi HUBERT ZEINAR, *Wallfahrtsort Wien. Die Wiener Wallfahrtskirchen*, Wien 2003, 263.